

Raahen kaupungin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Raahen kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi. Mielestämme TE-palveluiden siirtäminen kuntien vastuulle on oikea ratkaisu, mutta palveluiden järjestämistavassa täytyy huomioida kunnallinen itsehallinto eikä sitoa kuntien käsiä esimerkiksi normittamalla asiakkaiden palveluprosessia. Tästä on esimerkkinä pohjoismainen työvoimapalvelumalli, joka ei ole tarkoituksenmukainen kaikille asiakkaille, mutta sitoo koko kuntakokeilun henkilöstön työajan. Sen sijaan kunnille tulisi jättää tilaa laatia uusia luovia palvelumalleja, joissa aivan uudella tavalla yhdisteltäisiin esimerkiksi elinvoima- ja koulutuspalveluita.

TE-palveluiden järjestämisalue

Vaatimus 20 000 henkilön työvoimapohjasta ei mahdollista nykyisen Raahen seudun työllisyyden kuntakokeilun alueen TE-palveluiden järjestämistä nykyisessä kuntakokeilun kokoonpanossa. Olemme kuitenkin valmiita muodostamaan TE-palvelualueen lakiluonnoksessa olevan 20 000 henkilön työvoimapohjan pohjalta. Samalla toteamme, että uusien kuntien mukaan ottaminen tuo uusia haasteita, koska samalla luodaan eri organisaatioiden uusia hallinnollisia rajoja, joilla jokaisella on omat päätöksentekomekanismit aikatauluineen ja talousarvioineen. Päätöksenteko voi muodostua hankalaksi eikä välttämättä tue joustavaa ja paikallista TE-palveluiden hallinnointitapaa.

Palveluiden järjestämismalli

Esityksen mukaan jokainen kunta saisi korvauksia valtiolta palveluiden järjestämiseen, mutta vastuu olisi kuitenkin vain vastuukunnalla. Mielestämme jokaisen kunnan tulisi saada sekä valtionosuusvarat että vastuun perusasiakaspalvelun järjestämisestä. Raahen kaupungin mielestä TE-palveluita ei voida järjestää vain yhden kunnan toimiessa vastuukuntana, vaan jokaisen kunnan tulisi olla vastuukunta ja sen tulisi osoittaa myös omat henkilöstö- ja muut resurssinsa palveluiden järjestämisen varmistamiseksi. Muutoin palveluiden ja työttömyysturvan rahoitus ja vastuu olisivat epäsuhdassa keskenään. Palveluiden rahoituksen ja työttömyysturvakorvausten tulisi olla korvamerkittyjä kunnille. Jos jokin kunta laiminlyö oman kuntalaistensa asiakaspalvelun järjestämisen, se hankaloittaa muiden TE-alueen kuntien mahdollisuuksia järjestää omia palveluitaan. Erityispalveluiden järjestämisestä kunnat voisivat sopia keskenään ja silloin järjestävän kunnan pitäisi saada siihen tarkoitetut varat myös muilta kunnilta. Jotkin erityispalvelut, kuten vaativat työttömyysturvaselvitykset tai EURES-palvelut, voitaisiin tuottaa tulevaa TE- aluetta laajemmalla järjestämisen tavalla, vaikka maakuntatasoisesti.

Rahoituslaskelmat

Esitetyissä kuntien rahoituslaskelmissa on työttömyysturvamenojen osalta käytetty nykyhetkenä vuotta 2019. Suurimmissa osissa kuntia kunnan maksamien työmarkkinatukimaksujen määrä on kasvanut kymmeniä prosentteja vuosina 2020 ja 2021. Vaikuttaa, että näinä koronavuosina maahamme on syntynyt erittäin vaikeasti poistettavissa olevaa uutta pitkäaikaistyöttömyyden ydintä. Lopulliseksi vertailukohdaksi pitää muuttaa vuoden 2023 työttömyysturvamenojen toteuma.

Kuntien laskennallisten korvausten perusteet (työikäisten, vieraskielisten ja laajan työttömien määrät) kohtelevat eri alueita eriarvoisesti. Esimerkiksi muuttotappioalueella ja muutenkin negatiivisen väestökasvun alueella rahoituksen väheneminen voi entisestään kurjistaa alueen menestymismahdollisuuksia, jos huoltosuhde heikkenee ja palveluiden rahoitus samaan aikaan pienenee työttömyysasteen pysyessä korkealla. Työvoimapula ei jatku ikuisesti ja tulevasta taantumasta on jo merkkejä ilmassa. Rahoituksen perusteita ja tasoa pitäisi tarkistaa tietyin väliajoin. Työttömyysturvan kasvaneisiin kuluihin pitäisi olla korvausmalli, jossa puolet kuntien saamista korvauksista perustuisi työttömyyden toteutuneiden kustannuksiin ja puolet korvauksista olisi laskennallisiin kustannuksiin perustuvia. Näin kunnat eivät saisi ansaitsematonta hyötyä tai haittaa ja malli tasoittaisi myös kustannusvaihteluita. Mallin pitäisi pystyä huomioimaan myös akuutit muutokset alueellisella työmarkkina-alueella. Esimerkiksi Raahen seudulla on lyhyen ajan sisällä kaatunut kaksi merkittävää hanketta, kun paikallinen kultakaivos ajautui vaikeuksiin ja Hanhikiven ydinvoimala vähintäänkin lykkääntyy. Näistä on seurannut suuri joukko uusia työttömiä työnhakijoita seudullemme, joihin pelkästään laskennallinen kompensaaion malli ei vaikuttaisi riittävästi.

Kuntien työllistymisen palvelupolut

Kuntakokeiluiden ja TE24-muutoksessa oli tarkoituksena, että kunnat voisivat yhdistää palveluitaan kuntalaistensa työllistämiseksi. Eri palveluita on pyritty nivomaan yhteen ja palvelupolkuja rakentamaan, samalla kun suunnitelmiin varaudutaan myös talousarvioiden osalta. Nyt tulossa olevien muutosten myötä kunnalta viedään palvelupolkujen keskeiset menetelmät pois ja polut uhkaavat rampautua. Esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta on pyritty siirtymään työkokeilun kautta kuntien palkkatukityöhön, josta pyrkimyksenä on pääsääntöisesti yksityisille työmarkkinoille. Sote-uudistuksen myötä kuntouttava työtoiminta siirtyy pois kunnilta ja palkkatuen poistuminen kuntien palveluvalikoimasta uhkaa tehdä kunnista pelkän TE-palveluiden hallinto-organisaation nykyisen TE-toimiston mukaisesti. Jos palkkatukimäärärahat ovat jatkossa sijoitettu muiden valtionosuusvarojen sisälle, voi kuntien oma työllistäminen jäädä hyvin vähäiseen rooliin.

Siirtymä kuntouttavasta työtoiminnasta suoraan yksityiselle sektorille töihin voi olla monelle työmarkkinoilta pitkään poissaolleele liian suuri, varsinkin jos kuntouttavan työtoiminnan orientaatio on liian sote-painotteinen eikä siinä ole riittävästi mukana työmarkkinoille siirtymisen päämäärää. Lakiin pitäisi kirjata vaatimus kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä esimerkiksi riittävien kuntoutuspalveluiden järjestämisen osalta. Esimerkiksi Raahen kaupungin kustantamien Kelan työmarkkinatukimenoista yli 1000 päivää saaneiden asiakkaiden osuus on jo suurempi kuin yli 300-päiväisten henkilöiden osuus. Kuntakokeilu on TE-palveluillaan jo ensimmäisen opetteluvuoden aikana osoittanut potentiaalinsa, sillä 300-päiväisten asiakkaiden määrä on pienempi kuin ennen koronakriisiä. 1000-päiväisten työmarkkinatukilistalla korostuu työttömyysturva saavat asiakkaat, joiden tarkoituksenmukaisemmat palvelut olisivat kuntoutuspalvelut ja erilaiset eläkeratkaisut kuin että heitä yritettäisiin auttaa työllistymistä edistävillä tukitoimenpiteillä. Taloudelliset kannustimet pitkäaikaistyöttömyyden hoitamiseksi tulisi kuntien lisäksi koskea myös hyvinvointialueita. Työkyvyttömyyseläkeprosessit toimivat hyvin eri tavalla eri puolilla maamme.

Monialainen työllistymisen tuki

Esityksessä todetaan toimijoiksi työvoimaviranomainen, sote-alue ja kela. Tarkoitetaanko työvoimaviranomaisella kuntaa? Tämä olisi hyvä selkiyttää lakiin ja sana ”työvoimaviranomainen” tulisi muuttaa suoraan ”kunnaksi”, koska kunta lienee ainoa työvoimaviranomainen vuodesta 2025 alkaen.

Muut hallinnolliset tehtävät

Kunnille siirtyy tai on jo siirtynyt paljon uusia hallinnollisia tehtäviä, jotka ovat jääneet valmistelun tarkastelussa vähemmälle huomiolle. Kuntien on pitänyt hankkia myös kokonaan uusia tiloja. Esimerkiksi Raahen kaupunki on vuokrannut yksityisiltä vuokramarkkinoilta sille tätä tarkoitusta remontoitua uudet tilat. Nekkään eivät riitä 2024 liikkeenluovutuksessa siirtyvälle henkilöstölle. Näiden tilojen kalustaminen, it-infrastruktuurin rakentaminen ja muiden työvälineiden hankinta ovat tuoneet kaupungille merkittäviä lisäkustannuksia ja näitä ei ainakaan toistaiseksi ole korvattu mistään.

TE-digipalveluiden kustannukset ja järjestelmien yhteensovittaminen tuovat myös uusia kustannuksia myös kunnille ja toivomme, että ne huomioidaan valmistelussa täysimääräisesti. Esimerkiksi nyt TE-toimistosta siirtyneet ja kuntien työntekijät joutuvat käyttämään eri verkkoja ja tulostimia, kun Valtorin verkkoon ei kuntien laitteilla ole pääsyä. Näissä tilanteissa ollaan jouduttu käyttämään melkoisesti luovuutta, että perustoimistotyötehtävät, kuten tulostaminen ja skannaaminen on saatu kaikilla toimimaan. Erityisjärjestelyitä on jouduttu tekemään myös muissa tietoliikenne- ja tietosuoja-asioissa sekä puhelinoperaattorin kanssa toimittaessa. Näistä kaikista syntyy kustannuksia ja vaivaa.

Kunnille on kuntakokeiluiden edetessä siirtynyt koko ajan myös uusia työttömyysturvaan liittyviä tehtäviä ja niihin perehdyttäminen on ollut kahdenlaista riippuen työntekijän taustaorganisaatiosta. Kuntien riittävä osaaminen tulee varmistaa nykyisiä perehdytyskäytänteitä paremmin jatkossa esimerkiksi palkkatuen hallinnointi- ja maksatustehtävien osalta. Tämä on välttämätöntä jo eri kansalaisten ja työnantajien yhdenvertaisuuden toteutumisenkin vuoksi eri puolilla maata.